

ПРО МЕТОДИКУ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ВУЗІВСЬКИХ СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У системі вищої освіти України проводиться певна робота із вдосконалення змісту стандартів вищої освіти. Більш того, розділ III Закону про вищу освіту «Стандарти вищої освіти» планується перейменувати на «Зміст вищої освіти. Стандарти вищої освіти».

На жаль, існування державного галузевого стандартів і стандарту вищого навчального закладу, як це передбачено чинною редакцією Закону про вищу освіту, як зауважив Міністр освіти і науки України І.О. Вакарчук, надто ускладнило планування, організацію й контроль навчання [1]. Діюча система стандартизації не сприймається в повній мірі науково-педагогічною громадськістю вищих навчальних закладів, вона стала своєрідним формальним додатком, а не інструментом організації діяльності вищої школи і контролю з боку держави, вона є незрозумілою для зарубіжних експертів.

У зв'язку з вищезазначеним, проблема подальшого регулярного вдосконалення стандартів вищих навчальних закладів є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз вузівських стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів (ВНЗ) показує, що в переважній більшості вони, як правило, включають:

- варіативну частину освітньо-кваліфікаційних характеристик (ОКХ) спеціальності;
- варіативну частину освітньо-професійних програм (ОПП) спеціальності;
- навчальні плани спеціальностей;
- навчальні робочі програми дисциплін;
- нормативні положення (наприклад, в Українській інженерно-педагогічній академії (УІПА) існує 31 положення, які стосуються різних аспектів діяльності академії, в тому числі, положення про кафедру, положення про організацію навчального процесу та ін.);
- система якісних показників діяльності.

Вивчення результатів багаторічної практичної роботи з формування вузівських стандартів показало, що першочергову увагу при їх формуванні, переважно варіативних частин освітньо-кваліфікаційних характеристик, має бути приділена визначенню якісних нормативних показників.

Досвід розробки і впровадження у ВНЗ система управління якістю підготовки кадрів із використанням положень міжнародного стандарту ISO-9000 свідчить про високу результативність використання цієї системи в справі визначення якісних показників для формування змісту стандартів вищої освіти [2, 3].

Постановка завдання. Надаючи великого значення вдосконаленню стандартів вищої освіти, керівництво Української інженерно-педагогічної академії проводить цілеспрямовану роботу з відображення в стандартах якісних показників підготовки кадрів. Зроблено спробу розробити методику формування змісту вузівських стандартів вищої освіти. Проаналізувати досвід цієї роботи і є метою цього дослідження.

Виклад основного матеріалу. Як показує практика роботи академії та результати акредитаційної експертизи, система управління якістю підготовки кадрів передбачає визначення основних та забезпечуючих процесів підготовки кадрів, за якими встановлюються в певній послідовності якісні показники.

Нами встановлено, що до основних і забезпечуючих процесів діяльності, за якими визначаються в академії нормативні якісні показники, відносяться:

1. Основні процеси діяльності.
 - 1.1. Прийом студентів.
 - 1.2. Кадрове забезпечення процесів діяльності.
 - 1.3. Організація навчального процесу.
 - 1.4. Організація самостійної роботи студентів.
 - 1.5. Методичне забезпечення процесів.
 - 1.6. Науково-дослідна робота викладачів кафедр.
 - 1.7. Науково-дослідна робота студентів.
 - 1.8. Соціально-побутове і фінансове забезпечення студентів, викладачів і співробітників.
 - 1.9. Дипломне проектування.
 - 1.10. Працевлаштування випускників академії.
2. Забезпечуючі процеси діяльності.
 - 2.1. Інформаційно-бібліотечне обслуговування процесів.
 - 2.2. Господарське забезпечення процесів.
 - 2.3. Обліково-кадрова робота (відділ кадрів).
 - 2.4. Оформлювально-кореспондентська робота (канцелярія).
 - 2.5. Кадрове забезпечення забезпечуваних процесів (в індивідуальному зростанні).

Як відомо, показники якості - це кількісні характеристики процесів діяльності або його окремих складових, які встановлюються на підставі їх глибокого аналізу з використанням методичних принципів кваліметрії, вимог державних і міжнародних стандартів освіти.

При визначенні показників якості по основних і забезпечуючих процесах по кожній спеціальності передбачається певна послідовність.

На першому етапі визначається склад і значення показників, які характеризують кожен процес, на наступних етапах визначаються вагові коефіцієнти, що присвоюються кожному показнику і в результаті визначається інтегрований (нормативний) показник якості по кожному процесу.

У процесі цієї роботи враховуються критерії якості, їх ранжирування по процесах. Нижче наводяться прийняті для обліку в академії показники по основних процесах.

Показники по прийому студентів: питома вага зарахованих на 1 курс випускників ПТНЗ (зокрема питома вага зарахованих на 1 курс відмінників ПТНЗ і медалістів середніх шкіл; питома вага зарахованих на 1 курс, які одержали по сертифікатах високі бали); питома вага високих балів на «нульовому» контролі в академії; питома вага тих, хто був направлений на навчання з подальшим працевлаштуванням.

Показники по кадровому забезпеченню процесів включають, як правило: питому вагу докторів наук, професорів; питому вагу кандидатів наук, доцентів; питому вагу викладачів, що мають базову освіту; питому вагу аспірантів і магістрів (які закінчили аспірантуру, магістрат протягом останніх трьох років) у складі викладачів; питому вагу викладачів, що працюють на постійній основі (без сумісників).

При визначенні показників якості з організації навчального процесу враховуються:

питома вага студентів, які встигають тільки на «відмінно» (за результатами семестрових контролів); питома вага студентів, які встигають тільки на «добре» і «відмінно» (за результатами іспитів); питома вага студентів, які беруть участь в міських, обласних, українських, міжнародних олімпіадах із навчальних дисциплін; питома вага студентів, які одержали робочі розряди (вище третього) в процесі навчання в академії; питома вага студентів, які захистили кваліфікаційні роботи (бакалавра, спеціаліста, магістра) на «відмінно»; питома вага студентів, які одержали дипломи з відзнакою (бакалавра, спеціаліста, магістра); питома вага студентів - переможців олімпіад (призові місця); питома вага студентів, які одержали відмінні оцінки з педагогічної практики.

При оцінці методичного забезпечення навчального процесу з урахуванням вимог акредитаційної експертизи враховуються: кількість підручників, виданих протягом останніх трьох років із розрахунку на одного штатного професора, доцента, старшого викладача; кількість навчальних посібників, виданих протягом останніх трьох років із розрахунку на одного штатного професора, доцента, старшого викладача; питома вага забезпеченості навчальних дисциплін спеціальності (профілю підготовки) нормативними методичними розробками (по дисципліні, кафедрі, факультету); кількість опублікованих статей із науково-методичної тематики з розрахунку на одного штатного викладача; питома вага викладачів, які беруть участь у конкурсах на кращу методичну розробку; питома вага викладачів, які беруть участь (із доповідями) в науково-методичних конференціях.

При оцінці організації самостійної роботи студентів враховуються: середня питома вага забезпеченості дисциплін по самостійній роботі; питома вага дисциплін, по яких розроблені нормативи часу (трудомісткість) на виконання самостійних робіт; питома вага самостійної роботи в загальному обсягу годин за навчальним планом.

Проведений останніми роками багатофакторний аналіз успішності студентів свідчить про велике значення науково-дослідної роботи викладачів у формуванні якості, зокрема: обсяг госпдоговірних науково-дослідних робіт (грн.) на одного штатного викладача; обсяг держбюджетних науково-дослідних робіт (грн.), що фінансуються, на одного штатного викладача; питома вага викладачів, які беруть участь у госпдоговірних науково-дослідних роботах; питома вага викладачів, які беруть участь у держбюджетних науково-дослідних роботах, що фінансуються; кількість опублікованих статей із науково-дослідної тематики з розрахунку на одного штатного викладача; кількість викладачів, які беруть участь (із доповідями) в науково-дослідних конференціях; кількість опублікованих монографій із розрахунку на одного штатного викладача; кількість авторських свідоцтв, патентів, одержаних за результатами науково-дослідних робіт, із розрахунку на одного штатного викладача.

При цьому науково-дослідна робота студентів посідає особливе місце. До її показників можна віднести: питому вагу студентів, які беруть участь у науково-дослідній роботі; питому вагу студентів, які беруть участь (із доповідями) в науково-дослідних і науково-методичних конференціях; питому вагу студентів, які беруть участь у міських, обласних, українських, міжнародних конкурсах з науково-дослідної роботи; питому вагу студентів - переможців конкурсів; питому вагу дипломних проектів (робіт) бакалаврів, спеціалістів, магістрів науково-дослідної спрямованості.

Не викликає сумніву, що якісні показники соціально-побутового і фінансового забезпечення студентів, викладачів і співробітників є дуже важливими показниками формованої якості випускників ВНЗ. У нашому випадку до них відносяться: питома вага студентів, забезпечених місцями в гуртожитках (по відношенню до числа тих, хто цього

<u>Разом 1. + 2.</u>															

Таблиця 2

Характеристика тематики дипломних проектів (робіт)

№ з/п	Загальна кількість дипломних проектів (робіт)	із них дипломних проектів (робіт) за напрямками															
		на ук о до слі дн ог тів (робіт)		із рес оз бе ріг аю чи м на прям ко м		із викорис тання м комп' ютерн их технол огій, рішень		із розроб кою (викор истанн ям) нових технол огій виробн ицтва		іннов аці йн ог о ха ра ру		із ви ко ри ста нн ям но віт ніх ма те ріа лів		із забезп ечення м виробн ицтва продук ції вищої якості		із забезп ечення м випуск у конкур енто-спром ожної продук ції	
			%		%	кільк ість	%	кільк ість	%		%		%	кільк ість	%	кільк ість	%
<u>1. Освітньо-кваліфікаційний рівень „спеціаліст”</u>																	
<u>2. Освітньо-кваліфікаційний рівень „магістр”</u>																	
<u>Разом 1. + 2.</u>																	

Наведені якісні показники, як підтверджують результати аналізу навчального процесу, прямо, а в ряді випадків опосередковано, впливають на кваліфікаційні вимоги, насамперед, на уміння. Спрощений, некомплексний підхід до формування знань, умінь та навиків у майбутніх фахівців на практиці рано чи пізно призводить до негативних

результатів.

Ми не можемо погодитися з усе ще існуючою точкою зору, що формування умінь залежить тільки від якості навчального процесу. Досвід підготовки кадрів, зворотній зв'язок із випускниками переконливо свідчить, що в формуванні кваліфікаційних вимог беруть участь практично всі складові процесу підготовки кадрів, додаючи свій внесок до цього найважливішого процесу управління ВНЗ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Введення до вузівських стандартів наведених у статті якісних показників не ускладнює використання стандарту, хоча й потребує додаткових витрат часу з боку профілюючих кафедр, деканатів, навчально-методичного відділу. У той же час багатофакторний аналіз фактичних показників якості підготовки фахівців по всіх складових, який проводиться в академії, є безцінним матеріалом для забезпечення оперативного управління підготовкою кадрів, дозволяє оцінити рівень відповідності фактичних показників вимогам стандартів. До того ж, досягається конкретизація нормативних вимог стандартів, що дуже важливо для організації навчального процесу і самостійної роботи студентів.

Подальше опробування розробленої методики формування змісту вузівських стандартів вищої освіти надасть змогу підвищити їхню роль у підготовці конкурентоспроможних фахівців.

Література

1. Удосконалення законодавства про вищу освіту - вимога часу. Доповідь Міністра освіти і науки Вакарчука І.О. на слуханнях Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти 18 червня 2008 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/>
2. Національний стандарт України. ДСТУ ISO 9000:2007 (ISO 9000:2005, IDT). Система управління якістю: Основні положення та словник термінів. – Київ: ДЕРЖСПОЖИВСТАНДАРТ, 2008. – 29 с.
3. Система управління якістю надання послуг у сфері вищої освіти. – Харків: УПА, 2007. – 11 с.

Коваленко Д.В., Лобунець В.І.

Про методику формування змісту вузівських стандартів вищої інженерно-педагогічної освіти

У статті на основі наявного досвіду організації навчального процесу наведено методичні основи формування вузівських стандартів вищої освіти і, зокрема, нові, введені в 2007/2008 навчальному році, показники якості основних напрямків діяльності ВНЗ із підготовки інженерно-педагогічних кадрів.

Коваленко Д.В., Лобунець В.І.

О методике формирования содержания вузовских стандартов высшего инженерно-педагогического образования

В статье на основе имеющегося опыта организации учебного процесса приведены методические основы формирования вузовских стандартов высшего образования и, в частности, новые, введенные в 2007/2008 учебном году, показатели качества основных направлений деятельности ВНЗ по подготовке инженерно-педагогических кадров.

D. Kovalenko, V. Lobunetz

About Methodology of Contents Formation of Higher Engineering Pedagogical Education Standards

On the basis of the gained experience in educational process organization there are given methodological principles of forming higher education standards at higher educational establishments, more particular the new quality indices of the major directions of engineering pedagogical staff training, which were accepted in 2007/2008 academic year.

Стаття надійшла до редакції 02.07.2008р.